

ΟΜΙΛΙΑ

ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ κ. **ΜΕΛΙΤΩΝΟΣ**
ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ
ΕΝ ΤΩ ΙΕΡΩ ΝΑΩ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΒΕΝΕΤΙΑΣ, ΕΠΙ ΤΗ 450Η
ΕΠΕΤΗΡΙΔΕΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΛΑΤΡΕΙΑΝ

Βενετία, 16 Ιουνίου 2024

Ασμεν ἄσμα εὐχαριστήριον καὶ ἐόρτιον Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἀδελφοί ἅγιοι Ποιμενάρχα τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κύριε Πολύκαρπε καὶ βοηθέ παρ' αὐτῷ Ἐπίσκοπε Κρατείας κύριε Γεώργιε· ἐξοχωτάτη ἐκπρόσωπε τῆς ἐντίμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Πρέσβυς κυρία Ἑλένη Σουρανῆ, μετὰ τῶν συνοδῶν σας· Πρόεδρε τῆς ἱστορικῆς καὶ εὐλογημένης Κοινότητος καὶ Ἀδελφότητος ταύτης Δρ. Δημήτριε Ζαφειρόπουλε· Γραμματεῦ τοῦ ἐνταῦθα λειτουργοῦντος ἐκ παλαιοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν κύριε Ἀναστάσιε Θεοφιλογιαννάκε· Ἐπίτιμε Πρόξενε τῆς Ἑλλάδος ἐν Βενετίᾳ κύριε Bruno Bernardi· Ἐλλογιμώτατοι κυρίαι καὶ κύριοι Πανεπιστημιακοὶ καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι καὶ

ἅπαντες οἱ προσελθόντες εἰς τὴν ἐόρτιον λειτουργικὴν ταύτην σύναξιν· λαέ τοῦ Κυρίου περιούσιε, ζῶντες τε καὶ κεκοιμημένοι, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τετρακόσια καὶ πενήκοντα χρόνια, συνεχίζετε μίαν παράδοσιν, καθαγιασθεῖσαν διὰ τῶν αἰώνων, ὡς ἄλλην θυσίαν εὖοσμον ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Γένους. Ὡς γνωστόν, λόγῳ τῶν περισπασμῶν τῶν καιρῶν πολλοὶ ἡμέτεροι, ἐκλεκτὸν τμῆμα, κατέφυγεν εἰς τὴν Γαληνοτάτην Βενετίαν. Οἱ χρόνοι δίσεκτοι καὶ αὐχμηροί. Τό Γένος ἐν δουλείᾳ. Φόβος καὶ τρόμος ἐπέπεσε καὶ διακατεῖχε τοὺς Ὁρθοδόξους Ρωμηοὺς τοῦ Βυζαντίου. Δεδιωγμένον τό ἡμέτερον Γένος, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, μετέφερεν ἐνταῦθα, ἐν Βενετίᾳ, καὶ ὄχι μόνον, ἀξίας ἀτιμήτους καὶ μνήμην καὶ μαρτυρίαν καὶ ζωὴν.

Ἄσωμεν, λοιπόν, ἄσμα μνήμης ζωῆς, τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι Λόγῳ τοῦ Θεοῦ, τῷ σαρκί, κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν, ἐλθόντι εἰς τὸν κόσμον, κηρύξαντι ζωὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ σωτηρίαν καὶ «σημείους καὶ τέρασι» ἐμπράκτως βεβαιώσαντι, παθόντι καὶ σταυρωθέντι, ἀναστάντι θεοπρεπῶς ἐκ νεκρῶν καὶ ἀναληφθέντι ἐν δόξῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Ὅποιος Κύριος, τῇ Χάριτι Αὐτοῦ, ἐδόξασε τό Γένος τῶν Ἑλλήνων καὶ τό ἐστεφάνωσε ἐν ΚΠόλει, ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ οἰκουμένη διὰ «ψυχῶν ζωσῶν» καὶ διὰ «τεράτων καὶ σημείων» μεγάλων, ὡς τῶν Ναῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, Εἰρήνης καὶ Δυνάμεως ἐν τῇ Πόλει ἐξ ἧς κατέφυγον τό πρῶτον θεοφόροι πατέρες, λογάδες καὶ σοφοί, συνεχισταὶ συνεπεῖς τοῦ λαχόντος αὐτοῖς «κλήρου».

Ἰδιαιτέρως ἄσωμεν αἶνον καὶ δόξαν τῷ Κυρίῳ τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ πάσης παρακλήσεως, τῷ δωρεοδότῃ Θεῷ, τῷ καταξιώσαντι, μεταξύ πολλῶν ἄλλων

«θαυμάτων» καὶ δωρεῶν, τὴν ὀργάνωσιν ἀπ’ ἀρχῆς «ἐστίας Ἑλληνικῆς» ἐν Βενετία καὶ τὴν σὺν τῷ χρόνῳ, πρὸ 450 ἀκριβῶς ἐτῶν, ἀποπεράτωσιν τοῦ Ἱεροῦ τούτου Ναοῦ τοῦ «γενναίου μάρτυρος» Γεωργίου, τοῦ φημιζομένου ὡς τοῦ «καταφυγίου» «τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας», ὁ ὁποῖος ἐδωροφόρησεν ἀληθῶς νίκας καὶ τρόπαια καὶ συνεπορεύθη μετὰ τῶν Ὀμογενῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν καθ’ ὅλην ταύτην τὴν μακράν καὶ νεφελώδη περίοδον ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀθλήσεως ὑπὲρ τῆς ἀμωμήτου Ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ τῆς ταυτότητος τοῦ Γένους καὶ διετήρησε τὴν δᾶδα ἀκοίμητον ἐν πίστει, ἐν ἐλπίδι, ἐν προσδοκίᾳ, ἐν μέσῳ πολλῶν συμπληγᾶδων, ἃς γνωρίζει μόνον ὁ «ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς»¹ Κύριος.

Ἀληθῶς, εὐχαριστοῦμεν τῷ Κυρίῳ τῆς δόξης, ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος καὶ ἡ Μήτηρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, τοὺς ὁποίους ἔχω τὸ προνόμιον νὰ ἐκπροσωπῶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ταύτην στιγμήν καὶ νὰ μεταφέρω πᾶσιν ὑμῖν τὰς εὐχὰς καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὸν χαιρετισμὸν των, καὶ πάντες ἡμεῖς οἱ εἰς «τὰ τέλη τῶν αἰώνων» καταξιωθέντες φθάσαι τὴν ὥραν ταύτην τὴν ἱεράν καὶ ἱστορικὴν μνημοσύνης καὶ τιμῆς, διὰ τὸν ἄθλον τὸν ὁποῖον ἠυδόκησε «τῷ θείῳ φέγγει» Αὐτοῦ νὰ διανύσωσιν οἱ ἀοίδιμοι Μητροπολῖται Φιλαδελφείας ἀπὸ τοῦ κλεινοῦ Γαβριήλ τοῦ Σεβήρου μέχρι καὶ τοῦ «τερατουργοῦ» Γερασίμου Ζυγούρα, οἱ πολλοὶ ἀνώνυμοι καὶ ἄγνωστοι, ἐπιφανεῖς καὶ ἀφανεῖς Ἕλληνες τῆς Βενετίας, πάντες ὅμως πιστοὶ εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ Γένους τῆς Οἰκουμένης, ἦτοι τοῦ Γένους τῶν Ρωμαίων καὶ Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως-Νέας Ρώμης.

Πάντες οἱ συντηρήσαντες τὴν ἀξίαν κεκοιμημένοι πατέρες καὶ ἀδελφοί μας, ὧν αἱ ψυχαὶ καὶ τὰ κατορθώματα «ἐν χερσὶ Θεοῦ ζῶντος», καὶ ἡμεῖς οἱ περιλειπόμενοι συνεχίζοντες ἐν τῷ σταδίῳ τὸ κατὰ δύναμιν καὶ χάριν θεῖαν τὸν ἀγῶνα, συνελθόντες σήμερον «εὐφημοῦμεν» αὐτοὺς ὁμοῦ μετὰ Γεωργίου τοῦ Μεγαλομάρτυρος ἐν τῷ πανσέπτῳ, μεγαλειώδει καὶ ἱστορικῷ τούτῳ Ναῷ του· τοὺς ἀνευφημοῦμεν, διότι τροπαιοφόρως «τὸν δρόμον ἐτέλεσαν, τὴν πίστιν ἐτήρησαν καὶ ἐδέξαντο ἐκ Θεοῦ τὸν τῆς νίκης στέφανον». Πάντες δέ «ἐναντίοις ἀνάλωτοι» ἀνήγειρον τὸ «μεγαλεῖον» τοῦτο, τὸν Ἱερόν τοῦτον Ναόν, κατὰ τὴν ρῆσιν Ἰωακείμ τοῦ Γ', τὸ Φλαγγιανόν Ἑλληνομουσεῖον καὶ Φροντιστήριον τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, τὸ σημερινόν πράξει συνεχίζον τὴν παράδοσιν ἐκείνων ὑπὸ τὰς ἐνεστώσας βεβαίως συνθήκας, Ἑλληνικόν Ἰνστιτούτον Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν, τὸ ἐνταῦθα ἐδρεῦον καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τελοῦν. Ὡσαύτως, ἵδρυσεν ἡ Ἀδελφότης νοσοκομεῖον, «τὸ Νοσοκομεῖον τῶν Πτωχῶν», διὰ τὴν περίθαλψιν ἀπόρων Ρωμῶν κατοίκων τῆς Βενετίας καὶ ναυτικῶν καταπλεόντων εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἐλειτούργησεν ἀπὸ τοῦ 1678 μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος.

Κυρίως ὅμως διότι «ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαύσαντο μετὰ δακρύων» πολλῶν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως διαχρονικῶς, εἰς τὸν αἰῶνα δηλαδή, τῶν ἐν τῇ καθ’ ἡμᾶς Ἀνατολῇ βιωμάτων καὶ γεγονότων, ἅτινα καὶ ἐφύλαξαν ὡς "κόρην ὀφθαλμοῦ", χάρις εἰς τοὺς ἐνταῦθα πεμφθέντας καὶ μεγαλουργήσαντας προκατόχους καὶ τῆς ταπεινότητός μου Μητροπολίτας Φιλαδελφείας καὶ πολλοὺς

¹ Ψαλμ. 7,10.

λογάδας καί διδασκάλους, μεταξύ τῶν ὁποίων, ἐπιτραπήτω ἡ ἀναφορά μόνον τοῦ ὀνόματος Βαρθολομαίου τοῦ Ἰμβρίου καί Κουτλουμουσιανοῦ, τοῦ καί ἐντεῦθεν διελθόντος καί καταλιπόντος στίγματα ἀνεξίτηλα ὄχι μόνον εἰς τόν παρόντα «αἰῶνα τόν ἀπατεῶνα», ἀλλά ἰδίως εἰς τήν ἱστορικήν μνήμην ὡς προσφοράν καί θυσίαν εὐάρεστον Κυρίῳ καί πᾶσι τοῖς Ὁρθοδόξοις διά τῆς ἐντεῦθεν ἀρξαμένης ὑπ’ αὐτοῦ διορθώσεως τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τῆς Ἀγίας Ὁρθοδόξου κατ’ Ἀνατολάς Ἐκκλησίας.

Προσέτι, ἐκ τῆς χορείας τῶν Ρωμηῶν λογίων τῶν διαπρεψάντων ἐν Βενετία ἀναφέρονται ἐνδεικτικῶς Μᾶρκος ὁ Μουσοῦρος, σπουδαῖος καθηγητής φιλόλογος καί ἐκδότης τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος, κραταιός λόγιος, θεολόγος καί διδάσκαλος, ὑπό τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθη ἐν Βενετία τήν ἑλληνικήν, λατινικήν καί ἰταλικήν ὡς καί τήν θεολογίαν ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἅγιος Κύριλλος Λούκαρις (1572-1638). Εἰς τήν κοινοτικήν σχολήν Βενετίας ἐδίδαξεν, ἐπίσης, Θεόφιλος ὁ Κορυδαλλεύς, εἰς τόν ὁποῖον ἀνετέθη ὑπό τοῦ προμνημονευθέντος Πατριάρχου Κυρίλλου Λούκαρεως ἡ διεύθυνσις τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ἥτις ἐπὶ τῆς διευθύνσεώς του ἐγνώρισεν ἄνθησιν, λαβοῦσα πανεπιστημιακόν χαρακτῆρα διά τοῦ ἀναμορφωθέντος προγράμματος σπουδῶν. Σημειωθήτω, τέλος, ὅτι τό πρῶτον ἔντυπον βιβλίον τοῦ περιφήμου ἐν Βενετία Τυπογραφείου τοῦ Ἄλδου Μανουτίου, ἐν ἔτει 1494, εἶναι ἡ γραμματική τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἔργον τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν καταφυγόντος μετά τήν Ἄλωσιν λογίου Κωνσταντίνου Λάσκαρι. Ἐν τῷ αὐτῷ πλασιῳ ἅς μή λησμονῇται ὅτι ἡ Βενετία ἀπετέλει τό κέντρον τῆς ἑλληνικῆς ἐκδοτικῆς παραγωγῆς, ἐνθα ἐμεγαλουργήσαν τά τυπογραφεῖα Ἑλλήνων, ὡς τῶν Ἑπειρωτῶν Νικολάου Γλυκύ (17^{ος} αἰ.), Νικολάου Σάρου (τέλη 17^{ου} αἰ.) καί Δημητρίου Θεοδοσίου (18^{ος} αἰ.). Ὅμως, οἱ ἐν Βενετία διαβιοῦντες Ἕλληνες δέν ἐλησμόνησαν τήν χειμαζομένην πατρίαν γῆν. Δείγματος χάριν, ἀναφέρονται ἐν ἐπαίνοις οἱ εὐποροὶ ἔμποροι ἀδελφοί Μουρούτση, οἱ ὁποῖοι, τόν 18^{ον} αἰῶνα, ἵδρυσαν εἰς Ἰωάννινα περίφημον ἀνωτέραν σχολήν, τήν διεύθυνσιν τῆς ὁποίας ἀνέθεντο εἰς τόν πολύν Εὐγένιον Βούλγαριν.

Ἀδελφοί μου,

Ἡ ἱστορία ἡ θύραθεν εἶναι μία περιπέτεια, ἔκθεσις ἀπλῶν γεγονότων συμβαινόντων καθ’ ἡμέραν ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐξ ἑτέρου, ἡ ἐκκλησιαστική ἱστορία δέν εἶναι ἀπλῶς ἀναφορά γεγονότων, ἐνίοτε ὄχι ἀντικειμενικῶς, καί παράδοσις εἰς τόν ἅπαντα χρόνον. Εἶναι ἐν τῇ πραγματικότητι γνόφος, ἔλεος, χάρις, μυστήριον, ζωή, σωτηρία.

Ἐπιχειρῶν, ὡς ἐκ τούτου, κανείς, νά ὁμιλήσῃ περί ἱστορικῆς τιнос ἐπετείου, καί μάλιστα ἱστάμενος ἐν τόπῳ ὅπου βέβηλοι πόδες οὐκ ἐπάτησαν καί χεῖρες χοῖκαί οὐκ ἐψηλάφησαν, καταλαμβάνεται ὑπό δέους πρὸς σύλληψιν γεγονότων καί μαρτυρίαν

τῶν ὅσων ὁ χρόνος καί ὁ τόπος, ἡ ἱστορική ἐν τῇ Γαληνοτάτῃ Βενετία Ἑλληνική παροικία, εἰργάσαντο ὡς μαρτυρίαν 450 ἐτῶν ζωῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀδελφότητος τοῦ Ἁγίου Νικολάου καί Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν ἐν Βενετία Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων.

Πολλῷ μᾶλλον νά ἐκθέσῃ ὁ πένης ὄχι μόνον τοῦ λόγου, ἀλλά καί τῆς ἱστορίας, ἐνώπιον τῆς ὀμηγύρεώς σας ταπεινῶς ἱστάμενος ἐλάχιστος Ἱεράρχης τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, πεμφθεὶς εἰς πανηγυρισμὸν μαζί σας ἐπετείου σεπτῆς καί ἱστορικῆς. Τί θά ἡδυνάμην νά προσθέσω ὁ ἐλάχιστος καί μόνον κατὰ χάριν Θεοῦ διάδοχος κλεινῶν προκατόχων μου Μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας, διακονησάντων ἐνταῦθα; Ἰδίως πῶς νά ὀμλήσῃ καί τί νά εἴπῃ εἰς Ἱμβριος τὴν καταγωγὴν ἀδελφός μιμνησκόμενος τῆς σοφίας τῶν λόγων ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τοῦ ἱεροῦ Βαρθολομαίου τοῦ Ἱμβρίου; Ἀσφαλῶς ἡ σιγὴ θά ᾔτο προτιμωτέρα καί ἐπιβαλλομένη. Ἡ σιωπηλὴ δέησις θά ἤρκει. Ὅμως ἡ τιμωμένη ἐπέτειος ἐπιβάλλει ὀλίγους λόγους εὐχαριστίας καί ἐγκωμίων. Εὐχαριστίαν ἀναγνωρίσεως καί ἐγκώμιον ἀρετῆς.

Ἰστάμεθα, λοιπόν, ἅπαντες ἐν τόπῳ ἁγίῳ καί ἐν χρόνῳ ἀπεράντῳ, ἱεουργοῦντες τὸ ἐνταῦθα «γεώργιον» τοῦ κάλλους καί τῆς εὐπρεπείας, τὸ «στεφάνοις τῆς νίκης διαπρέψαν εἰς αἰῶνας». Καί τὸ ἱεουργοῦμεν τιμῶντες καί μιμνησκόμενοι τῶν σήμερον τιμωμένων Ἀγίων Πατέρων τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μεταξύ τῶν ὁποίων διακρίνονται αἱ ἱεραὶ μορφαὶ τῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἀλεξάνδρου, Ἀντιοχείας Εὐσταθίου, Ἀλεξανδρείας Ἀλεξάνδρου, Κορδούης Ὀσίου, Τριμυθοῦντος Σπυρίδωνος, Φιλαδελφείας Ἐτοιμασίου, Μύρων Νικολάου καί τοῦ μετέπειτα Ἀλεξανδρείας Διακόνου Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου.

Ἰεουργοῦμεν τὸ «γεώργιον» τῶν πολλῶν ἡμετέρων ἐν Βενετία, οἱ ὅποιοι ὑπὲρ τῶν πέντε αἰώνων «τῷ τῆς πίστεως θώρακι καί ἀσπίδι τῆς χάριτος καί Σταυροῦ τῷ δόρατι», ὡς ἄλλοι «ἀστέρες πολύφωτοι», ὥσπερ «ἥλιος λάμπσαντες» ἐν νυξὶ ἀσελήνοις καί οἴστροις ἀγώνων εὐκλεῶν θυσίας καί κενώσεως, κατῴρθωσαν ὄχι μόνον νά διατηρήσουν, ἀλλὰ καί νά διαφυλάξουν, νά συντηρήσουν καί νά παραδώσουν τὴν ἣν ἠροτρίωσαν καί ἐκαλλιέργησαν «κεχερωμένην γῆν», ὅταν ἐπέστη ὁ ταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου χρόνος, ἀμόλυντον, ὡς «πολύτιμον μαργαρίτην» καί «λίθον αὐγάζοντα», «στεφηφόρον καί ἀκμαιοτάτην», τὴν γῆν τὴν Ὁρθόδοξον καί Ρωμαίικην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῶμεν καί κινούμεθα καί τιθέμεθα «λιθάρια», ἀπλᾶ καί ἀνάξια ἴσως τῆς πατρογονικῆς κληρουχίας, εἰσερχόμενοι εἰς τὸν κόπον καί τὸν γνόφον ἐκείνων, ἵνα τὸ «κράτιστον ὄνομα καί πρᾶγμα» συνεχίσωμεν κραταιοῦντες τὸ ἐφ' ἡμῖν. Δηλαδή, τὴν Ἁγίαν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἥς ἡγούμενος καί προστάτης τυγχάνει δι' ἀποφάσεων Ἀγίων καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί διὰ μαρτυρίας καί μαρτυρικῆς προσφορᾶς, ἀείποτε καταξιωμένης καί δεδοξασμένης, ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος· καί τὸ «καύχημα καί τὴν ὑπερηφάνειαν, τὸ σέμνωμα καί τὸν πολιτισμὸν τῆς οἰκουμένης», τὸ ἡμέτερον Γένος, διὰ νά ἐπαναλάβῃ τὸ ἀπόφθεγμα Βαρθολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ πρὸς τὸν τότε Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν.

Σεβασμιώτατε, Πατέρες, Έξοχωτάτη και άδελφοί,

Ἡ Κοινότης τῶν ἐν Βενετίᾳ Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων εἶναι ἡ πρώτη τῶν ἐν τῇ Διασπορᾷ Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία συνήθροισε περὶ αὐτήν τὰ συντρίμματα τῆς Ἀλώσεως καὶ διωκεῖτό ποτε ὑπὸ τῶν Μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας· ὑπῆρξεν οἶονεὶ Σταυροπήγιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου αὐτοδιοίκητον ὑπὸ τὴν «ψιλὴν προστασίαν» ἀπὸ τοῦ ἔτους 1901 καὶ ἐξῆς τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας «διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι...»².

Θά ἡδύνατο δέ νά λεχθῇ ἐπιγραμματικῶς ὅτι ἡ Ἀδελφότης αὕτη τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Βενετίας «ζωηρά ἐπὶ αἰῶνας ἐξεδήλωσε φρονήματα τιμιώτερα χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, εὐσεβείας ὀρθοδόξου, φιλογενείας ἀγνῆς, ἀφοσιώσεως ἐνθουσιώδους πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τό Γένος, ἀδιασείστου ἐμμονῆς εἰς τὴν πατρώαν θρησκείαν, γλῶσσαν, ἥθη, ἔθιμα καὶ ἐκκλησιαστικάς καὶ ὁμογενειακάς παραδόσεις» .

Ἡ ἱστορική ὁδοιπορία τῆς Κοινότητος ἐν στενῷ δεσμῷ καὶ ἐξαρτήσῃ ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ εὐρυτέρα προσφορά καὶ ἐκπαίδευσις τῶν ἐκάστοτε βλαστῶν καὶ μελῶν τῆς Κοινότητος μέ «τά ἀκραιφνῇ Ὁρθόδοξα Βυζαντινά νόματα», ἐξόχως τιμοῦν τὴν ἱεράν μνήμην τῶν πατέρων καὶ προπατόρων σας, ὧν εὐλαβῶς καὶ σήμερον ἀκολουθεῖτε, Σεβασμιώτατε καὶ μέλη τῆς Κοινότητος, τὴν ἐρίτιμον κληροδοσίαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπονέμεται πᾶσιν ὑμῖν ὁ δίκαιος ἔπαινος καὶ ἡ εὐαρέσκεια καὶ ἡ ἱκανοποίησις καὶ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ σεπτοῦ Προκαθημένου αὐτῆς, πέποιθα δέ καὶ τῆς ἐντίμου Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ Κυβερνήσεως τῆς ἐκπροσωπούμενης κατὰ τὴν σεμνήν, κατανυκτικὴν καὶ φόρου τιμῆς ἐκδηλωτικὴν ἐπέτειον ταύτην ὑπὸ ἐπιλέκτων ἐκπροσώπων.

Θά ἦτο ὁμως ἀσφαλῶς παράλειψις, ἐάν δέν ἔκανε ἀναφορὰν ὁ ὁμιλῶν εἰς τὸν καὶ ἐνταῦθα διακονήσαντα καὶ καταλιπόντα στίγματα ἰδιαίτερα κλεινόν διδάσκαλον τοῦ Γένους Βαρθολομαῖον τόν Κουτλουμουσιανόν, τόν ἐξ Ἰμβρου ἔλκοντα τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν μικρὰν καὶ ἄσημον ταύτην νῆσον μεγαλύναντα καὶ καταξιώσαντα ἱστορικῶς καὶ πνευματικῶς, καὶ ὁ ὁποῖος προσκληθεὶς τὴν δεκαετίαν τοῦ 1830 ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Κοινότητος ὡς «πνευματικὸς προϊστάμενος καὶ ἱεροκῆρυξ καὶ διδάσκαλος ἐν τῷ τοῦ ἀοιδίμου Φλαγγίνῃ Ἑλληνομουσεῖῳ» ἐπετέλεσεν ἀληθῶς ἔργον καταξιώσαν καὶ ἀναδεῖξαν τὴν μακρὰν προσφοράν τῆς Ἀδελφότητος.

Συγχρόνως ἐδῶ ὁ ἀοίδιμος ἱερός Βαρθολομαῖος ἄρχεται καὶ διορθῶν καὶ δημοσιεύων τὰς ἐκκλησιαστικάς βίβλους, γεγονός ὅπερ μοναδικόν καὶ ἰδιαιτέρας σημασίας. Σημειοῦται ἐν τοῖς δέλτοις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἡ ἀπόφανσις

² Κῶδ. Β' 55, § 15, 18 Αὐγούστου 1907, σελ. 810-812.

τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ΣΤ': «Ἐπειτα τίς ἀγνοεῖ τάς Γραμματικάς, τά Ὁρολόγια, τάς Συνόψεις, τά Προσευχητάρια καί λοιπά ὅσα κατά καιροῦς ἐδημοσίευσεν καί πρό πάντων τόν ἄθλον τῶν 12 μηνάων, ἔργον ἡράκλειον ἀληθῶς καί μόνον τῆς ἐκείνου φιλοπονίας ἀντάξιον».

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἀπ' ἀρχῆς καί ἐπὶ δεκαεπτὰ καί πλέον αἰῶνας μεμαρτυρημένως καί ἀποδεδειγμένως βιωματικῶς καί ἐμπειρικῶς εἶναι τό Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ σωστική Κιβωτός τοῦ εὐσεβοῦς Γένους μας, ἡ μήτρα τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καί τῆς ἡμετέρας παιδείας, τήν ὁποίαν διέσωσεν ἀνά τήν δαιδαλώδη πορείαν τῆς ἱστορίας καί τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. Καί τό ἐπέτυχεν καί τό ἐπιτυγχάνει μόνον Θεῖα Χάριτι καί εὐδοκίᾳ καί εὐλογίαις τοῦ «κάποιου Ἀοράτου πού κάνει κουμάντο καί ὁδηγεῖ τά πάντα εἰς ἀγαθόν τέλος». Ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος ὁμιλῶν, κυρίως ὁμῶς «σιωπῶν διατυπώνει», διασώζει «τά ἄρρητα»³.

Ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' γράφων πρὸς τόν μακαριστόν Λεωνίδα Γιαννιώτην, Πρόεδρον τότε τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος, ἀπό τοῦ Κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐχαρακτήριζε τό ἱερόν σκῆνωμα τοῦτον «στῦλον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας τήν δουλείαν τοῦ Γένους ἀνακουφίσαντα». Καί προσθέτει ὁ ὁμιλῶν Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, στῦλος τῆς ἡμετέρας παιδείας καί σωστική τοῦ «δράματος τοῦ Γένους», ἡ Ἀδελφότης τῆς Βενετίας, ὡς γράφει Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανός πρὸς τόν γνωστόν Ἀνδρέαν Μουστοξύδη καί τόν σύγχρονον καί φίλον του Ὅσιον Νικόδημον τόν Ἀγιορείτην.

Ἄξιον καί δίκαιον, λοιπόν, κατά τήν παροῦσαν ἱστορικήν στιγμήν, ὅσιον καί ἐπιβεβλημένον εἶναι νά μή «ἀφήσουμε στήν σιωπή τούς ἥρωες τῆς ἀρετῆς»⁴. Τήν ἀρετήν τῶν προπατόρων καί πατέρων τῆς Κοινότητος, τῶν ἐκ Βυζαντίου καταφυγόντων ἐνταῦθα καί καταστάντων γηγενῶν πολιτῶν ὅχι μόνον τῆς Γαλινοτάτης, ἀλλά τοῦ Γένους ὁλοκλήρου.

Ἄλλωστε, κατά τήν Πατερικήν ρῆσιν, «ἀγάπην δείκνυσι τό ἐγκωμιάζειν» καί «ἡ ἀγάπη συγκροτεῖ τήν ἀρετήν»⁵. Οἱ ἐν Βενετίᾳ Ρωμηοί διαχρονικά αὐτῆς τῆς ἀρετῆς ἐγένοντο ἐρασταί καί ἀπέδειξαν ὅτι «σκληρά ἡ ἀρετή ἀλλά μέγας ὁ μισθός», διότι «ἀρχή καί τέλος τῆς ἀρετῆς ἡ ἀγάπη· ταύτην ἔχει ρίζαν, ταύτην ὑπόθεσιν, ταύτην μαρτυρίαν»⁶. Ἀκόμη, ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας δουλείας καί ἐλευθερίας ἐν ᾗ «Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε»⁷, «νύκτα καί ἡμέραν οὐκ ἐπαύσατο (ἡ Κοινότης αὕτη) μετὰ

³ Ἀρχιμ. Βασιλείου Γοντικᾶκη, *Αποτυπώματα*, ἔκδ. Ἰ. Μονή Ἰβήρων, σελ. 146.

⁴ Πρβλ. Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΚΑ' Εἰς τόν μέγαν Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας*, P.G. 35, 1088.

⁵ Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Κολοσσαεῖς IB'*, P.G. 62, 381.

⁶ Πρβλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ρωμαίους ID'*, P.G. 60, 619.

⁷ Γαλ. 5,1.

δακρύων νουθετοῦσα»⁸ καί στηρίζουσα τήν ἰκμάδα τοῦ Γένους καί μεταδίδουσα πολυμερῶς καί πολυτρόπως τά ἐπιχειρηθέντα ὑπό τινων ἵνα σβυσθῶσι πολλά φῶτα καί τήν κληρονομίαν μας.

Σήμερον, ἐγκωμιάζοντες, παρατιθέμεθα τήν Κοινότητα τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας καί τό Ἑλληνικόν Ἰνστιτοῦτον Βυζαντινῶν καί Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν καί τήν ἐφεξῆς πορείαν των τῇ πρεσβείᾳ τοῦ Μεγάλου προστάτου της Τροπαιοφόρου Ἀγίου καί «τῷ λόγῳ τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι»⁹, εἰς διακονίαν τῆς «βουλῆς τοῦ Θεοῦ»

Ταῦτα λαλῶ, ὁ ταπεινός διάδοχος τῶν ἐνταῦθα ἀκμασάντων πολιῶν Μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας ἀπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τοῦ σεπτοῦ Προκαθημένου του καί εὐχομαι νά ἔχετε πάντοτε οἱ ἐνταῦθα διακονοῦντες ἀδελφοί καί πατέρες, μέ ἐπί κεφαλῆς τήν Σεβασμιότητά σου, ἅγιε Ἰταλίας, τήν χαράν πεπληρωμένην καί νά δοκιμάζετε «στό σύντομο ταξίδι τῆς ζωῆς», τήν «αἰωνιότητα τῆς ἀγάπης»¹⁰, τῆς ἀρετῆς, τῆς διακονίας, τῆς προσφορᾶς πρὸς τά ἡμέτερα ὅσια καί ἱερά. Ἀμήν.

⁸ Πρβλ. Πράξ. 20,31.

⁹ Πρβλ. Πράξ. 20,32.

¹⁰ *Αποτυπώματα*, σελ. 158.